

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ З КРАЇНОЗНАВСТВА

Нагач М. В.

У статті визначено сутність проектної методики та фактори, що зробили її актуальною у сучасному освітньому просторі, простежується її історичний розвиток, проаналізовано дослідження методу проектів, виконані вітчизняними та зарубіжними науковцями, та практичне його застосування педагогами-практиками.

Ключові слова: метод проектів, проектна діяльність, компетентнісний підхід, навчання через діяльність, командна робота.

В статье определена сущность проектной методики и факторы, сделавшие её актуальной в современном образовательном пространстве, прослеживается её историческое развитие, анализируются исследования метода проектов, выполненные отечественными и зарубежными учёными, и практическое его применение педагогами-практиками.

Ключевые слова: метод проектов, проектная деятельность, компетентностный подход, обучение через деятельность, командная работа.

In the article the essence of the project method is defined, the factors that made it topical in the present-day education are revealed. The author analyzes development of the method in the historical retrospective and reviews the results of the latest research of the phenomenon by the Ukrainian and foreign scientists.

Key words: project method, project activities, competency-based education, learning through practical activity, team work.

Щоб прийняти історичний виклик ХХІ ст. освіта повинна мати випереджальний характер, тобто бути націленою на майбутнє, на розв'язання проблем нового століття, розвиток ключових компетенцій майбутніх фахівців, формування у них проектної культури, нових способів мислення і діяльності.

А це вимагає докорінного переосмислення фундаментальних концептуальних засад освіти, посилення її компетентнісної спрямованості, суть якої полягає у переорієнтації від знаннєцентричної, загальноосвітньої спрямованості (передачі найрізноманітніших знань на будь-який випадок) до освоєння способів адекватної інтеграції в українське суспільство. Перехід до компетентнісно спрямованої освіти обумовлює потребу у розробці проектних методик, а також оволодіння педагогами теорією і методологією проектування, проектною культурою.

Завданнями цієї статті є визначити сутність проектної методики та фактори, що зробили її актуальною в сучасному освітньому просторі, простежити її історичний розвиток, проаналізувати дослідження методу проектів вітчизняними та російськими науковцями та практичне його застосування вчителями-практиками.

У сучасній педагогіці метод проектів використовується як одна з інноваційних педагогічних технологій, утім, існує він вже досить давно.

Згідно загальноприйнятої думки, метод проектів започатковано на початку ХХ ст. в США. Він засновувався на позиціях педагогіки прагматизму, представники якої (Дж. Дьюї, В. Кілпатрік) відстоювали принцип "навчання як діяльність", розглядаючи її як вид групової роботи, в якій учень виступає активним учасником.

Але корінням метод проектів іде у ХVІІ ст., тому що саме тоді у Королівській академії архітектури, заснованій у Парижі у 1671 р., був оголошений конкурс будівельних планів, ескізи яких були названі проектами. Ця робота вимагала від учасників творчості та співпраці. Студенти мали в межах класичної традиції знаходити оригінальне рішення.

У першій половині ХІХ ст., як зазначає професор кафедри загальної педагогіки університету Цюриха Юрген Олькерс, задум методу проектів поширюється також на території німецькомовних країн переважно у формі ранньої ідеї робочої школи або у професійно-технічній освіті [2, с. 103].

З Європи метод проектів переходить до шкіл Америки: у 1879 р. при Вашингтонському університеті у Сент-Луїсі була заснована школа ручного навчання, в роботі якої використовувався метод проектів. Школярі мали не тільки розробити проекти, але й виконати їх у майстернях. При цьому учні самі відповідали за планування та реалізацію проекту.

Таким чином, метод проектів з професійно-технічної освіти переріс у загальний метод навчання.

В Росії ідеї проектного навчання з'явилися практично у той самий час (на рубежі ХІХ–ХХ ст.). Вже у 1905 р. російський педагог С. Т. Шацький очолив невелику групу колег, що намагалися активно використовувати проектні методи у практиці викладання. Після Жовтневої революції їх ідеї та досвід почали широко впроваджувати в практику роботи школи, але недостатньо продумано та послідовно, і у

1931 р. постановою ЦК ВКП (б) метод проектів був засуджений, а використання його в роботі вчителя заборонене.

То чому ж до методу проектів повернулися? Що зробило його таким актуальним на сучасному етапі розвитку освіти? Це зумовлене декількома факторами.

По-перше, зміна освітньої парадигми, що відбувається, призвела до посилення компетентнісної спрямованості освіти, суть якої полягає у переорієнтації від загальноосвітньої спрямованості (передачі найрізноманітніших знань на будь-який випадок, які швидко застарівають) до освоєння способів адекватної інтеграції в суспільство, алгоритму дій у певній проблемній ситуації у світі, що постійно змінюється.

Компетентнісний підхід до освіти передбачає практико орієнтовану, продуктивну спрямованість навчання. Якість навчання, повна сформованість знань та навичок визначаються за здатністю виконувати завдання на рівні ситуації, максимально наближеної до життя, до діяльності компетентного та відповідального громадянина.

По-друге, метод проектів має в основі діяльнісний підхід, зорієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову, що передбачає володіння певними інтелектуальними вміннями: аналіз, зіставлення, синтез, прогнозування і т. ін.

Нарешті, проектне навчання відповідає парадигмі особистісно орієнтованої педагогіки, оскільки працюючи над проектом, кожний учень знаходить справу, що найбільш відповідає його інтересам та можливостям.

Українська освіта перебуває на початковому етапі освоєння методу проектів – перспективної технології XXI ст. Найбільш розроблений цей метод на рівні школи. Дослідженням та впровадженням проектної методики займаються Є. В. Ахмеджянова, В. В. Гузеєв, І. Зимня, І. Іонова, І. Кукавська, Є. С. Полат, В. Прокопенко, Т. Степаненко, Г. Фенченко та ін.

Для досягнення поставленої мети з'ясуємо змістове наповнення понятійного апарату дослідження, зокрема такого ключового поняття, як "метод проектів". У педагогічній енциклопедії метод проектів визначається як "система навчання, за якої учні здобувають знання у процесі планування і виконання практичних завдань" [4, с. 806].

Авторські визначення методу проектів варіюють від лаконічних – "шлях пізнання в дії", "практично спрямоване дослідження", до розлогих, більш деталізуючих, як, наприклад, таке, що надає педагог І. Зимня: "Метод проектів – це творча діяльність, проблемна за формою подання матеріалу, практична за формою його застосування, інтелектуально насичена за змістом, яка відбувається в умовах постійного конкурсу думок" [7, с. 75]. На думку професора Є. С. Полат, яка є одним із теоретиків проектної діяльності в освіті, метод проектів – це "узагальнена модель визначення способу досягнення поставленої мети, алгоритм пізнавальної діяльності" [5, с. 37].

Попри розбіжності у визначеннях, усі автори одностайні у думці, що за своєю сутністю метод проектів передбачає наявність суб'єктивної чи соціально значущої для студента проблеми, її дослідження, пошук шляхів розв'язання, та практичне впровадження отриманих результатів. Студент повинен усвідомлювати, де і як він може застосувати свої знання. Основним гаслом методу проектів є: "Все, що я пізнаю, – пізнаю усвідомлено, я знаю для чого мені це потрібно, де і як я можу ці знання застосувати".

Слід зазначити, що проектна діяльність студентів відрізняється від навчально-дослідницької. Для навчально-дослідницької діяльності головним продуктом є досягнення істини, вона спрямована на те, щоб отримати нові знання, до того ж вона індивідуальна за своєю сутністю, тоді як робота над проектом передбачає отримання передусім практичного результату, працюючи в команді.

Педагоги наголошують, що пріоритетним є сам процес роботи (творчість, пошук, дослідження), який формує творчу особистість, а не її результат.

Навчальний дослідницький проект структурується на основі загальнонаукового методологічного підходу: визначення мети, висунення гіпотези щодо способів розв'язання висунутої проблеми, можливих результатів дослідження, з'ясування процедури збору та обробки інформації, аналізу отриманих даних, обговорення форми звіту і можливості практичного використання продукту проектної діяльності.

Професор Є. С. Полат у статті "Що таке проект: Типологія проектів" [5] дає відповіді на багато запитань щодо сутності, типології й особливостей упровадження проектної технології.

За характером кінцевого продукту та способом презентації проекти можна поділити на чотири основні категорії:

1. Інформаційні та дослідні проекти (письмові доповіді, виставки).
2. Оглядові проекти (виставки, що супроводжуються повідомленнями, фотографіями, картами, схемами, графіками, різноманітними доповідями оглядового характеру).
3. Production project (постановка п'єси).
4. Організаційні проекти (організація англійського клубу, проведення вечора, КВК).

Проект може тривати упродовж короткого періоду, або бути тривалим – упродовж кількох тижнів, або навіть усього навчального року, наприклад, якщо це спільний довгостроковий проект з іншим навчальним закладом.

У процесі вивчення іноземної мови робота над проектом проводиться в чотири етапи [6, с. 9] :

Підготовчий (початковий) етап.

Вибір і обговорення теми проекту. Ознайомлення з новим мовленнєвим матеріалом, його автоматизація.

Спочатку перед студентами ставиться проблема і пропонуються різні шляхи її виконання. Проблема обговорюється загалом. Роль викладача на цьому етапі – відмічати цікаві думки студентів та стимулювати процес мислення.

Потім студенти діляться на групи. Процес роботи у групах є творчо-пошуковим. У кожного є стимул відзначитись і зробити свій внесок. Після цього в групі обирається лідер. Його роль – організувати роботу групи й відповідати за неї.

Під час виконання завдання відбувається розподіл ролей у групі, кожен отримує самостійну частину роботи в проекті, від успіху кожного залежить успіх усього проекту, це стимул до активного засвоєння знань.

2. Робочий (пошуковий) етап.

Збір інформації з різних джерел (друковані видання, архіви, Інтернет), її обговорення в групах.

3. Презентація.

Проекти можуть бути представлені як творчі роботи з малюнками, аплікацією, вирізками з періодичних видань, стінгазети, тематичні виставки, фотоколлаж, плакати, проспекти, буклети, створення радіо- і телепрограм, відеофільмів, проведення вечірок, свят, вистав, організація пресконференцій, вікторин, інтерв'ю тощо.

4. Підбиття підсумків, обговорення проекту – що сподобалось, про що дізналися, які завдання виявилися більш корисні, студенти мають усвідомити значущість даної проблеми, своєї ролі у її розв'язанні.

На думку дослідників, необхідно оцінювати як процес роботи над проектом, так і результат. У захисті проекту необхідно враховувати: (а) якість поданого матеріалу, повноту розкриття теми, обґрунтованість результатів, використання наочності; (б) обсяг і глибину знань з теми, ерудицію, міжпредметні зв'язки; (в) культуру і правильність мовлення; (г) відповіді на запитання, аргументованість, переконливість. Надзвичайно важливо, щоб робота студентів оцінювалася не тільки з точки зору лінгвістичної правильності. Викладачі мають зазначати, наскільки творчою і оригінальною є робота і як багато зусиль було докладено до її виконання.

Мета та цінність навчальних проектів – навчити учнів проектувати власну траєкторію дій у вирішенні того або іншого соціокультурного питання.

У застосуванні методу проектів роль викладача також змінюється. Вона неоднакова на різних етапах проектування. Викладач виступає в ролі консультанта, помічника, спостерігача, джерела інформації, координатора. Головне, що на всіх етапах роботи над проектом викладач повинен ініціювати самостійну пошукову, творчу діяльність студентів, спрямовувати на певні проблеми і пошуки шляхів їх розв'язання.

Важливим моментом у роботі викладача є створення проблемних ситуацій. З цією метою використовуються різноманітні методичні прийоми: виявляються суперечності і пропонується знайти способи їх вирішення; висвітлюються різні точки зору на одне й те саме питання; студентам пропонується розглянути явище з різних позицій (політика, юриста, журналіста); вони спонукаються робити порівняння, узагальнення, висновки із ситуації.

Є. В. Ахмедзянова [1, с. 75] пропонує алгоритм дій учителя з організації проектної діяльності:

1. Створення позитивної мотивації до роботи через висування цікавої та близької учням проблеми, створення проблемної ситуації.

2. Спільна участь учителя і учнів в аналізі проблеми.

3. Висування гіпотез, які можна перевірити, і відмова від хибних.

4. Знайомство з методами дослідження проблеми та даними науки.

5. Складання плану роботи.

6. Виявлення зв'язків теми дослідження з іншими (близькими) темами.

7. Пошук протиріч.

8. Висування нових гіпотез та їх обговорення.

9. Проміжний контроль та корекція ходу роботи.

10. Проведення попереднього захисту роботи, надання рекомендацій.

11. Остаточне оформлення та захист роботи (її презентація).

Головне завдання вчителя під час роботи над проектом – фасилітація (стимулювання та ініціювання) осмисленого навчання. Учитель – це поштовх, що надихає учнів на творчий лад.

Використання проектної методики є звичною практикою на кафедрах факультету іноземних мов. У межах вивчення розмовних тем студенти залучаються до проектної роботи, під час виконання якої вчать користуватися різними інформаційними джерелами, відбирати необхідну інформацію, вчать представляти результати з використанням інформаційних технологій, технічних засобів, підвищують якість мовної підготовки.

Курс "Країнознавство" є особливим у навчальній програмі. Незважаючи на великий обсяг фактичного матеріалу, він був перенесений на другий рік навчання, фактично це перший предмет від початку навчання студентів у виші, який викладається іноземною мовою. Складність деяких тем (історія,

політичний устрій англомовних країн), велика кількість незнайомої лексики, необхідної для сприйняття інформації, роблять цей курс нелегким для студентів.

З метою подолання цих труднощів на семінарських заняттях з певних тем використовується проектна методика. Так, семінар із теми "Традиції та свята Великої Британії" проводиться у формі презентації студентських проектів. Студентам пропонується у командах з 3–4 чоловік самим обрати свято та всебічно його дослідити. Кожний з учасників проекту робить окрему доповідь з певного аспекту питання – історія, походження свята, як змінювалися із часом традиції його святкування, що дарують та чим пригощають під час святкування. Крім доповіді студенти мають продемонструвати атрибути свята – листівки, прикраси, пісні. Така творча робота незмінно є цікавою для студентів.

Цей досвід надає мені можливість приєднатися до висновків інших дослідників [3; 6; 7], що робота над проектами сприяє розвитку у студентів таких позитивних рис і якостей:

- загальнолюдських цінностей (соціальне партнерство, толерантність, діалог);
- комунікабельні вміння та навички (у т. ч. і участі у груповій роботі);
- відповідальності, самодисципліни; бажання виконувати свою роботу якісно;
- дослідницькі і творчі здібності; виступати в ролі авторів, творців;
- уміння самостійно конструювати свої знання;
- навички аналізу та рефлексії; вміння обґрунтовувати, узагальнювати, висловлювати власну думку;
- здатність орієнтуватися в інформаційному просторі (відбирати інформацію з різних джерел);
- уміння планувати свою роботу і час;
- уміння презентувати результати своєї роботи;
- оцінювати свою роботу, бачити свої досягнення;
- підвищує рівень практичного володіння англійською мовою.

Отже, у сучасній методиці викладання іноземних мов метод проектів застосовується як одна з інноваційних педагогічних технологій. Він є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку освіти, оскільки відповідає її нагальним вимогам та тенденціям – особистісно орієнтованому, діяльнісному характеру сучасної освіти, її компетентнісній спрямованості. Як засвідчило дослідження, певні аспекти використання проектною методикою у вивченні іноземних мов вже є достатньо розробленими: етапи роботи над проектом, способи презентації результатів дослідження, критерії оцінювання, визначено роль і функції викладача протягом виконання проектів. У подальшому потребує більш детальної розробки і висвітлення специфіка проектною роботи у процесі вивчення іноземних мов у виші.

Література

1. Ахмеджянова Е. В. Проектная деятельность учащихся в рамках образовательной средней школы / Е. В. Ахмеджянова // Педагогические науки. – 2007. – № 4.
2. Гузеев В. В. Консультации: метод проектов / В. В. Гузеев // Педагогические технологии. – 2007. – № 1. – С. 103–114.
3. Іонова І. Сутнісні складові навчальної проектною діяльності вчителя / І. Іонова // Рідна школа. – 2007. – № 2.
4. Педагогическая энциклопедия / ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров. – М. : Сов. энциклопедия, 1965. Т. 2. – 1965. – 912 с.
5. Полат Є. С. Що таке проект: Типологія проектів / Є. С. Полат // Відкритий урок. – 2004. – № 5–6.
6. Пришляк Я. Я. Активізація навчального процесу на уроках у середніх класах та використання методу проектів / Я. Я. Пришляк // Англійська мова та література. – 2011. – № 11.
7. Фенченко Г. Проектна діяльність учнів школи "Інтелект" / Г. Фенченко // Рідна школа. – 2006. – № 12. – С. 75–76.